

WERELDBEROEMD waren ze, in één klap. De onontdekte indianenstam in het Amazonewoud van Brazilië was onlangs in elke krant, op elk tv- en computerbeeldscherm te zien. Bang, maar moedig richtten de rood beschilderde krijgers hun pijlen op de overvliegende enorme zilveren vogel; een indringend beeld. En een bizarre paradox: mensen die totaal geïsoleerd leven, hadden de ogen van de gehele wereld op hen gericht.

Enkele weken later kwam — nu een stuk minder prominent — in het nieuws dat deze Amazonestam eigenlijk al sinds 1910 bekend was, en dat de beelden waren gemaakt en naar buiten gebracht om de indianen te beschermen. Eh...?

Het blijkt dat een half jaar geleden ook een stam vanuit een vliegtuig werd gespot, in hetzelfde Amazonegebied, maar dan even over de grens, in Peru. De foto's waren echter vaag en de kenners, die beweerden dat de korrelige figuren Mascho Piro jagers-verzamelaars waren die zich voor de buitenwereld verborgen houden, werden weggehoond. Over dit stuk Amazonewoud is namelijk een felle strijd gaande, tussen de groeperingen die opkomen voor de rechten van de indianen en de partijen die het regenwoud willen 'ontwikkelen'. De Peruaanse regering, olieconcerns en *loggers* (houtkap-industrie) claimen dat het gebied onbewoond is, en zagen geen reden dat bij te stellen vanwege wat wazige foto's. Staatsoliebedrijf Perupetro liet weten dat het idee van onontdekte stammen 'absurd' is en verwees naar het monster van Loch Ness. Alan García, de president van Peru, verklaarde dat het bestaan van geïsoleerde indianenstammen verzinsels waren van antropologen en milieudeskundigen.

Enfin, om te bewijzen dat in het gebied wél echt onontdekte indianenstammen bestaan, werd dus een stam gefotografeerd die al 100 jaar geleden is ontdekt. Alle publiciteit en ophef zorgde er wel voor dat Peru heeft aangekondigd de houtkap aan banden te leggen.

DAT DE INDIANEN nu verder met rust gelaten zullen worden, valt toch te betwijfelen. Al was het maar omdat ook Bruce Parry, presentator van *Tribe*, er met zijn team rondtrekt om zijn nieuwe BBC-serie *Amazon* te filmen — het lijkt wel spitsuur in de jungle. En jawel, ook Bruce ontdekte een stam! Dit gebeurde tijdens een vlucht boven het regenwoud om luchttopnames te maken. Beter had Bruce het zich niet kunnen wensen, de belofte van deze beelden zal zijn serie menig kijker opleveren.

Nu hebben indianen altijd al onze warme belangstelling gehad, ze spreken op de een

ANTROPOLOGIE

MAYA, DE BIJSPIJKERCURSUS

Bij de spannende thriller **Coyote Waits**, zaterdag: een beknopte geschiedenis van onze (wrede, veranderende, maar permanente) fascinatie voor de indiaan in boek, buis & bios.

TEKST GERDY VAN DER STAP

Cheyenne charme

of andere manier méér tot de verbeelding dan enig ander volk. Als kind hebben we allemaal indiaantje gespeeld, nooit Chi-neesje of Aboriginalletje. Het is een fascina-

tie die ook al eeuwen bestaat, eigenlijk vanaf het eerste moment dat de bewoners van de Nieuwe Wereld werden 'ontdekt'.

'Ze nodigen je uit om alles met hen te delen en zijn zo hartelijk dat men er verlegen van wordt,' schreef Columbus. Hij stuitte, op zoek naar 'de Indiën', op zo'n beetje elk Caribisch eiland voordat hij (op zijn derde reis) voet op het vasteland van Amerika zette. Die eilanden, die Columbus meteen in bezit nam — 'niemand maakte bezwaar' — werden bewoond door de Taino, een tak van de Arawak-indianen. Columbus was dan wel diep onder de indruk van het vreedzame volk — 'zij kennen geen ijzer, staal of wapens' — maar de magie van het eerste contact vervloog razendsnel. De indianen werden als slaven tewerkgesteld, uit hun dorpen verdreven, en besmet met ziektekiemen waartegen ze geen enkele weerstand hadden. Binnen vijftig jaar was de Taino-stam van de aardbodem verdwenen. Wat we nog van ze weten, komt uit de reisverslagen van zeelieden en kolonisten die op de Caribische eilanden belandden.

Van meet af aan hadden de verhalen uit de Nieuwe Wereld een hoog wauw-gehalte. Toen Hernán Cortés in 1519 in Mexico arriveerde werd hij aangezien voor de God

Wes Studi in *The New World*

FOTO: HOLLANDESE HOOGTE

→ → →

Goede indianen!

Dances with Wolves (1990) Speelt in 1863.

Kevin Costner maakte school met de nieuwe western; die meer indianenfilm werd. In de kritiek ook wel bestempeld als revisionistische western, een film die de traditionele rollen van cowboys en indianen omdraait. Oogt inmiddels enigszins gedateerd (Kevins hoge haar) maar nog steeds zeer de moeite waard.

€ 9,99 bij bol.com

Quetzalcoatl die het Aztekenrijk kwam vernietigen. Heerser Moctezuma II probeerde Cortés af te poeieren met goud en zilver. Dit had tegenovergesteld effect. Cortés' reisverslagen brachten Spanjaarden ertoe massaal naar de Nieuwe Wereld te trekken. Spanning, avontuur én bergen goud!

Ook conquistador Pizarro raakte geïnspireerd en trok op naar Peru, naar het grootste en hoogst ontwikkelde rijk, dat van de Inca's. Met een list wist hij Incakoning Atahualpa in de val te lokken. Pizarro nam Atahualpa gevangen en eiste de hoogste losprijs ooit: voldoende goud om een kamer van 7 meter lang, 6 meter breed en 2,5 meter hoog te vullen. Nadat het losgeld was betaald, executeerde hij Atahualpa. Het verslag van Pizarro's wapenfeiten verscheen in 1534 in druk, amper negen maanden na de executie, en werd een bestseller. Al snel werd het ook in andere Europese talen vertaald, en zo bloeide in de Oude Wereld de interesse op voor de Nieuwe. Die liet zich intussen steeds makkelijker innemen, want de ziekten die de Europeanen bij zich droegen, richtten een slachting onder de indianen aan.

Zo werden de Azteken, na het mislukken van de eerste Spaanse aanval, alsnog vernietigd door een pokkenepidemie. In heel Noord- en Zuid-Amerika verspreidden ziekten als pokken, mazelen, griep, tyfus en builenpest zich van de ene stam naar de andere, nog ver voor de Europeanen uit. Op het moment dat Columbus uitvoer, woonden er méér mensen in Amerika dan in Europa. In de eerste 130 jaar van contact, was 95 % van de Amerikaanse bevolking overleden.

DE KOLONISTEN arriveerden dus in een vrij leeg land. Maar vooral in Noord-Amerika stroomde men met zulke getale binnen dat er toch niet genoeg ruimte was. Voor de indianen dan. In de ogen van de nieuwkomers was het onzin dat de indianen enorme weidse prairies als leefgebied nodig hadden, terwijl ze er niets anders mee deden dan een beetje doorheen trekken en op bizons jagen. Dat gebied kon dus wel ingenomen worden

Apocalypto (2006) Speelt in 1502.

Een bloedstollend en adembenemd kijkje op het Mayarijk net vóór de Europeanen arriveren. De held van het verhaal, Jaguar Paw, wordt gevangen genomen en ontvoerd. Het Maya-rijk staat op instorten, wat wordt bezworen met mensenoffers. Jaguar Paw belandt op het offerblok, maar wordt door een eclips gespaard. Tijdens zijn zenuwslopende ontsnappingstocht aan zijn ontvoerders, varen Columbus' zeilschepen de baai binnen...

€ 19,99 bij bol.com

en als landbouwgrond — voor de kolonisten — opgedeeld. De indianenstammen kregen afgestane lapjes grond toegewezen die toch niet voor landbouw geschikt waren. Dat ging niet zonder slag of stoot. De indianen boden fel tegenstand en er werd onophoudelijk gevochten tegen het leger, dat hen in reservaten probeerde te dwingen.

De tumultueuze strijd leverde stof voor oneindig veel verhalen over het Wilde Westen. William F. Cody, alias Buffalo Bill kwam op het idee om een rondreizende Wild West show op te zetten. Daar moesten natuurlijk ook indianen in, en Cody huurde een groep Sioux-indianen in die tegen generaal Custer hadden gevochten, om het gevecht na te spelen. Zo liepen feit en fictie geheel door elkaar, en het authentieke tintje was mischien wel de reden tot het succes. De show werd in talloze theaters opgevoerd, in Amerika én Europa; prinses Wilhelmina bezocht hem in 1891 in Nederland.

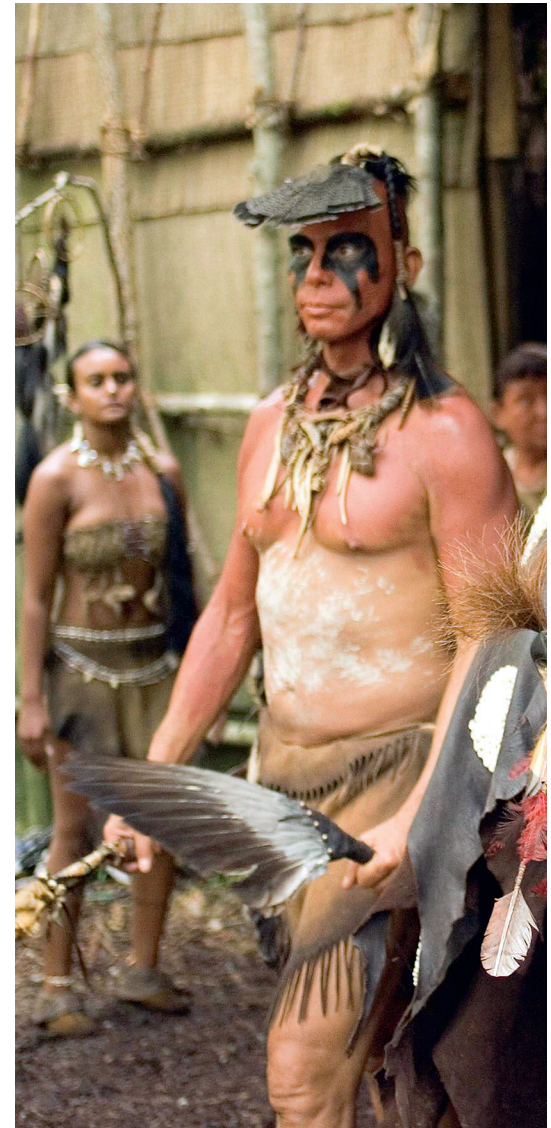
ALS DE FILM WORDT uitgevonden blijft het Wilde Westen een grote inspiratiebron. Rond 1910 liet filmmaker Thomas Ince een groep Sioux (die onder elkaar de naam Lakota gebruiken) naar Los Angeles komen en zette een dorpje voor hen op, om zo 'een blik indianen' klaar voor gebruik te hebben. De acteurindianen raakten bekend als de Inceville Sioux. Zo werd het beeld van dé indiaan dat van een Sioux. Op het witte doek droeg een indiaan een Sioux-verentooi en was een voortreffelijke ruiter, ook wanneer hij bijvoorbeeld een Apache speelde, die in werkelijkheid te voet vochten.

Alleen al op de prairies leefden legio verschillende stammen, die heel divers waren. Zoals de favoriete vijand van de Sioux: de Crow, die lang haar mooi vonden en soms een paardenstaart in hun haar vastmaakten om het nog langer te maken. Opperhoofd Lang Haar had haar van drieënhalve meter. Blackfeet lieten hun duimnagels doorgroeien tot ze krom als klauwen waren. De Comanchen hebben van alle stammen waarschijnlijk de meeste kolonisten gedood;

Dreamkeeper (TV) (2003) Speelt in 2003.

In een reservaat in South Dakota vraagt een oude verhalenverteller zijn kleinzoon Shane hem naar de grote powwow (jaarlijkse meeting van indianen) in Albuquerque te brengen. Tijdens de reis vertelt opa Chasing Horse verhalen, in de hoop dat Shane op de Red Road zal blijven; het leven van een indiaan zal leiden. Klinkt saai, maar de verhalen worden fantastisch verbeeld. Absolute aanrader!

€ 12,99 bij bol.com

ze waren klein en stonden bekend als jockeys van de prairie, konden goed sluipen en hielden ervan hun gevangenen te martelen. De Cheyenne waren beroemd om hun kuisheid. De mannen stonden soms als oefening in spirituele toewijding van zonsopgang

The New World (2005) Speelt in 1607.

Britse kolonisten arriveren in Virginia en stichten Jamestown, de eerste kolonie in Noord-Amerika. Bij de confrontatie tussen de kolonisten en de indianen is vooral gefocust op het romantische liefdesverhaal tussen avonturier en zeeman John Smith en Pocahontas, de favoriete dochter van het opperhoofd van de Powatans. Wel weer interessant door de zeer authentieke en historisch correcte aankleding.

€ 5,99 bij bol.com

Geronimo: An American Legend (1993) Speelt in 1886.

Prima film, waarin Apache-leider Geronimo de situatie van zijn volk voortreffelijk samenvat met de vraag: *With all this land, why is there no room for the Apache? Why does the White-Eye want all land?* Uiteindelijk is er een troepenmacht van 5000 man op de been om de 36 Apaches te vangen, en geeft Geronimo zich over.

€ 8,95 bij amazon.de

Bury my Heart at Wounded Knee (TV) (2007) Speelt in 1878.

Na de bloedige Sioux-overwinning op Generaal Custer valt voor de indianen de gang naar het reservaat niet meer te vermijden. Laatste opeving van verzet mondt uit in slagveld van Wounded Knee, waarbij honderden indiaanse mannen, vrouwen en kinderen omkwamen. Tegenvallende tv-film is toch de moeite waard door de mooie portrettering van de chiefs Sitting Bull en Red Cloud.

€ 10,99 bij amazon.de

genre, en tegelijk de laatste hevige opeving.

Want er vond een kentering plaats. Archeologen, geografen, ecologen, geschiedkundigen en antropologen kwamen met nieuwe cijfers en inzichten over Amerika en zijn oorspronkelijke bewoners. Die drongen in de

Raoul Trujillo, August Schellenberg en Wes Studi in *The New World*

laatste decennia van de vorige eeuw door tot de wereld, al wordt tot in de jaren 90 in leerboeken

nog gesproken over 'het enorme maagdelijke continent' en stellig beweerd: 'Vóór 1491 was wat nu de Verenigde Staten zijn nauwelijks bewoond, en onontgonnen'.

IN HOLLYWOOD LUIDDE *Dances with Wolves* in 1990 het tijdperk van de nieuwe western in, waarin (meer) recht wordt gedaan aan de geschiedenis en de indianen. En wie de nieuwe lichte films ziet, zal zich er wellicht over verbazen dat de indianen niet uitgestorven zijn.

In de Verenigde Staten is het tegendeel zelfs waar: leefden er in 1900 minder dan een kwart miljoen indianen, tegenwoordig zijn dat er twee miljoen méér. Steeds meer Amerikanen ontdekken hun indiaanse roots. Bill Clinton zegt eenachtste Cherokee te zijn. Het aantal Amerikanen dat bij het bevolkingsregister indiaanse afkomst claimt, stijgt zo snel dat de 'Native American' nu de snelst groeiende etnische groep is.

In Zuid-Amerika groeit vooral het protest tegen de positie van de inheemse bevolking en de aantasting van hun leefgebied. Vijfhonderd jaar na de aankomst van Columbus (2002) werd in Venezuela 'Columbusdag' vervangen door 'Día de la Resistencia Indígena', dag van het Inheems Verzet. Dat er in de hitte van die strijd wel eens een verkeerd onderschrift — onontdekte stam — bij een foto wordt geplaatst, dat moet dan maar.

■ **Coyote waits**, zondag 17 augustus, RTL 4, 12:15–14:20 uur

tot ondergang op een heuvel zonder zich te bewegen. Of tot hun nek in water. De Osage hadden de reputatie de mooiste prairiestam te zijn.

Maar eigenlijk was er slechts één soort indiaan en dat was een slechte indiaan, die

het de heldhaftige cowboy moeilijk maakte. Dat was de essentie van elk westernscript. Met gróót succes. Tegen het eind van de jaren 50 werden er op de Amerikaanse televisie op 'prime time' dertig westernseries uitgezonden. Het waren hoogtijdagen voor het